

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 23. V torek 7. junija 1853. II. tečaj.

Tonček v šoli.

Tonček. G. učitel morajo pa že pridni biti, atej! za drugotečajarje vsakdan kej novega na desko napišejo. Dones so tole iz deske narprej brali in potem pisali: gora, goba, guba, noga, doga, figa, pega, golob, glava, griva, gerlo. — gobe rasejo u gori. — guba se vidi na oblačilu. — doživne živali imajo štiri noge. — iz dog delajo sodove za vino, žganje, ol in za žito. — golob je ptica.

Kar ste mi atej! une dni pravili, smo se ravno dones u šoli učili, to mi je prav prišlo, skoraj sem že vse vedel.

Oče. No kaj pa? sem že pozabil. Rad se s teboj pogovarjam od raznih reči, zato ne vem, kaj ti v mislih imaš.

Tonč. Alj ne veste več, ko sva se šla sprehajat, sva vidila visoko novo hišo zidati; bilo je ljudi, da je vse migalo. Tu ste mi začeli praviti, od taci, ki si s rokami kruh služijo, s rokami delajo, zato jim pravimo, ste djali, *rokodelci*, gerdo je jim rekati antvarharji.

Oče. Aha! to je taj dones prišlo v šoli na versto, no! Kaj pa ste se od rokodelcov učili.

Tonč. Smo jih imenovali in kratko pristavili, kaj narejajo, s čem se pečajo. Dolgo smo imeli opraviti, da smo jih tole lepo število vkup spravili: mlinar melje v mlinu, — pek peče, — klobučar dela klobuke, — kerznar dela kosmate kape, — sukнар тка sukno, krojač ali šivar nareja hlače, — strojar stroja podplate za čevle, — čevljar nareja čevle, — zidar stavi hiše, — tesar stavi krov na hišo, mizar dela mize, — ključavničar dela ključavnice, — oknar alj glažar vdeluje okna, — lončar stavi peči,

— kotlar dela kotle, — kolar dela kola, sedlar dela sedla, — jermenar dela jermene, — vervar dela vervi, — sitar dela sita, — tkavec nareja platno alj pert, — kovač dela podkve.

Oče. Lepo število rokodelcov že znaš imenovati; tako je prav, le vselej lepo po slovensko jih kliči.

Tonč. Jój! nekteri so jih gerdo imenovali, skoraj clo po nemško, so djali g. učitel, je jo nekteri med nami zavil. G. učitel so pa pravo slovensko ime povedali. Potem so nam spet novo tihnico pokazali. Prašali so: Ali si že slišal grometi Jakec! Jeli! po letu včasi gromi? Kako pa kaj gromi; pokusi pokazati, kako gromi, kedar prav zabliška in potem tresne? Čakaj! ti bom malo pomagál, takole gromi: 'rrrrrr. Poskusi ti tako, — prav, še ti, ti tudi. Ali smo se morebiti to že učili, — alj je to morebiti kaj novega? 'rrrrrr, le dobro merkajte! Kaj slišiš, kedar prav močno zagromi? prav, glas 'rrrrrr. — Kje pa so tice, alj so morebiti tudi v vodi tice? Tic ni v vodi? kaj pa je v vodi, ki tako lepo in hitro leta in plava, povej mi Nacej. U vodi so *ribe*. Dobro! ribe so u vodi. Ko rečem počasno *ri*-ba, kolikokrat usta odprem, alite! dvakrat. Ko rečem *ri*, kaj mislite, da slišite, — le poslušajte r - - i. Atej! jaz sem hitro vedel, kaj slišimo; rekel sem: ko izrečem počasno r - - i, slišimo glasnico *i*, in pa še nek nov glas zraven, glas 'r, alj vendar bolj tiho ga izgovorimo in slišimo. Prav dobro si odgovoril, moj Tonček! so rekli g. učitel; slišimo glasnico *i* in zraven tihnico 'r. Kaj pa je tole kar kažem? To je *ruta*. Prav! to je ruta, nekteri tudi pravijo, to je faconetel alj haderca; ruta je taj tole. Ko rečem *ru* — in malo bolj vlečem, kaj slišite; povej mi to, Hanca! vidim, da si dobro pazila, in boš gotovo že znala povedati, brez da bi ti jaz to dolgo pravil, le poslušaj r - - - u. Slišim glasnico *u* in zraven in to popred tihnico 'r. Lej, da znaš, sem vedel; si že pridna, ti si še to povedala, da tihnico *r* pred glasnico *u* slišiš; kam jo toraj bodeš pisala pred *u* alj za *u*? O! se vè, da pred *u*, zató ko tihnico *r* pred glasnico *u* izgovorim in slišim. — Kako ti je pa ime, ljuba moja? Meni je ime Reza. Ti si taj Reza. Povej mi sedaj pa ti, kaj slišiš, ko rečem počasno *re*, le poslušaj, bodem prav potegnul r - - - e. Dobro si odgovorila, slišiš glasnico *e* in pred njo še tudi tihnico 'r.

— Prašali so nas še, kaj vidimo na vertu in po travnikih. Rekli smo: vidimo *rože*. Barali so nas tudi: kako se pravi tista ptica, ki doma po vodi plava in se včasih gerdo zadere? Res! *raca* je to. Sedaj smo povedali, da slišimo glasnico *o* in pred njo tihnico *'r*, ko rečemo *ro*, in glasnico *a* in pred njo tihnico *'r*, ko rečemo *ra*.

Oče. Alj niso vam tudi lete besede povedali: rija, rida, ruda, rumen, repa, rena, roba, roka, rana, rama.

Tonč. Meni se zdi, pa sem že pozabil.

Pa še pisali smo tudi tihnico *'r*, atej! to pisati je prav lahko. Smo jo pisali ravno tako kot tihnico *'n*, le samo drugo čerto smo malo krajšo naredili, kakor perva je, — glejte takole: *r*. Napišite mi, so djali tihnico *'r*, sedaj pa *ru*, *ri*, *ra*, *ro*, *re*, *na*, *mi*, *no*, *ra*, *mu*, *ro*.

Tako so nam križema narekovali, — marsikteri so narobe napisali, pa g. učitel so vse pregledali in popravili, kjer je treba bilo. Celo uro je nas potem Mesarjev Boštej uril in vadil. —

Nekaj od ljubih živalic.

(Dalje.)

Jan. Kako se pa kej godi, da vidimo?

Kat. Le malo počakaj; ravno sem hotel vam to povedati. Da vidimo, se takole godi. Reči in stvari, ki nas obdajajo, na vse strani razpošiljajo svoje svitle žarke. Od tih žarkov torej tudi nekaj pade na oko, in scer na zvezdico alj mavričnico. Kakor že veste, ima zvezdica v očesu malo luknico, — mi jej pravimo čečica; skoz to luknico pade nekaj žarkov na lečico alj vledeničko, in skoz to slednič na vidno čutnico. Mi to občutimo — mi tisto reč, od ktere so žarki na vidno čutnico prišli, vidimo. Ravno taka se godi tudi pri živalih.

Ako se taj vledenička alj vidna čutnica pri človeku alj pri živalih oškoduje, postane človek alj žival slep, — oslepi. Oh! kako žalostno, kaka nesreča!

Kako rahlo in občutljivo da je oko, bote večidel že vsi vedeli, in kakšne bolečine občutimo, če nam tudi nar manjši prašek v oko pade.

Tonč. Ah, to je res. Meni se je ravno danas to zgodilo, in jaz nisim mogel pogledati, voda je tekla z očesa in tišalo me je, kakor da bi bil velik kamen v očesu.

Kat. Zavoljo tega je ljubi Bog ljudem in živalim oči v dve terdne votline vstvaril, bi rekel zakril, jih s lahko pregibljivimi trepavnicami preskerbel, da jih lahko zakrijemo, če se nam kaka nevarnost bliža, in tudi na trepavnicah so majhni lasi — obervi — kateri oko pred prahom in potom varjejo. Tonček je ravno poprej povedal, kakšne bolečine da je občutil, ko mu je le majhen prašek v oko padel, kakšna bolečina bi pa še le ta bila, če bi nas kdo s nožem ali s šivanko v oko zbodil!

Otroci so ostermeli.

Kat. Vi se že bojite in ostermujete to le slišati, kaj bi še le rekli, če bi vidili, da kdo ptičici s gorečo iglo v oči dregne in jo tako oslepi?

Jan. Ah, časti vredni gospod! tako nevsmilen vender ne more nobeden človek biti?

Kat. Ja otroci! veliko ptičarjev je tako nevsmilenih, da ptice, posebno pa šinkovce zavoljo tega oslepijo, da bi bolj peli.

Tonč. O taki trinogi, da se Boga ne bojijo!

Kat. Bog take ljudi hudo kaznuje. Jaz vam hočem neko prigodbo povedati, ktero sim sam vidil.

Novinov Janez, krojač, je rajše ptice ali ribe lovil, kakor da bi bil delal. Več dni je pri vodi ali v gojzdu sedel. Ti nevsmileni mož je tudi pevalicam oči pokončeval, in kader je ktero ptico vjel, jo je za noge vlekel, ali pa jej peresa z repa pulil, da je na ves glas vpila. Sosedje so ga večkrat svarili in okregali. Pa nič se ni zato maral.

In glejte. Imenovani Janez je bil komaj 50 let star, ko je oslepil. Ker je zmeraj ptice in ribe lovil, si ni nič za svoje stare dni prizadobil. Zraven tega se ga je že skervnina polotila. Tako je živel revno do 60. leta svoje starosti. Slep, lačen in poln bolečin je moral svoj konec vzeti.

Tudi sosedje se ga niso radi vsmilili, rekali so večkrat otrokom: „otroci, pogledjte kakšna se Novinovemu Janezu godi, delajte radi, in nikar ne mučite žival.“

Zdaj mi je spet nekaj v glavo padlo, kar vam hočem koj povedati.

Gospod Kovač, naš zdravnik, ne more viditi, če kdo tudi nar manjšo žival muči ali brez vzroka vmori. Kakor veste, je zavoljo tega od ljudi spoštovan.

Enkrat vidi svojega otroka, da je muhe lovil in njim habice pulil.

Ako ravno da je bil čez to razserden, vender fantiča v prvič ni hotel kaznovati, pa lep poduk mu je dal, kako da živali to boli, če njim habice izruje, in mu je prepovedal daleč še kaj takega storiti, ako ne boga, bo huda za njega.

K nesreči je lipov fantič lep poduk svojega očeta pozabil, in je zopet staro hudobijo počenjal. Oče so to vidili. Poklicali so ga, brez da bi bili s čem na znanje dali, da so kaj vidili. Vprašali so ga: Janezik kako ti je kaj na vertu dopadlo? —

O, kako je veselo, od grede do grede poskakovati, od drevesa do drevesa plezati in sladko sadje uživati!

Oče so rekli: ja to ti rad verjamem, moj otrok, in ti si mogel prav vesel in zadovoljen biti, ker so bili še drugi s teboj.

Ves prestrašen odgovori Janezek: ljubi oče! jaz se ne zavem, kdo da bi bil še s menoj na vertu.

Oče odgovore: tudi tvoji družbeniki so od cvetlice do cvetlice, od drevesa do drevesa poskakovali, in se svojega življenja veselili.

Pojdi k meni Janezik, jaz te hočem en malo podučiti, in se s teboj malo norčevati.

Gosp. Kovač so Janezika med svoje kolena posadili in več kot deset las na enkrat iz glave potegnili.

O jej! o jej! mene boli ljubi oče, je Janezik kričal, in ko so oče to reč ponovili, je jel vekati.

Tako? — so djali oče resnobno — ali te boli? to mi je prav ljubo. — Počakaj, to še ne boli, jaz ti bom še eno ramo odtergal.

Janezik mislijoč, da oče to v resnici mislijo, je začel na vso moč vpiti, pade na svoje kolena in prosi za odpušanje. Zdaj se je še le spomnil, kaj da oče hočejo.

Poglej — so djali oče — kako si nevsmilen in kako malo bogaš, ali ti nisim vzdanič prepovedal muham habice tergati. Kaj so ti na vertu hudega storile? Ali je bilo treba jih moriti? — Ne. Jaz sim ti le nekaj las izruval, in si že tako vekal; le pomisli, kako da more muho boleti, če ji habico zdereš. Muho vmoriti, če ti je napoti in ti napost dela, že moreš in smeš, pa jo mučiti, ni nikakor pripuščeno in prav. Ko si mi to naredil, bodeš jutre popoldne doma ostal, in ne bodeš drugega dobil, kakor malo plesnevega kruha in malo vode. Mi se bomo pa šli malo sprehajat in potem kislo mleko k Balantu jest. Da ti dolg čas ne bo, bodeš petdesetkrat tile stavek lep opisal: „nikdar abotno živali ne muči, zakaj žival tudi bolečino občuti.“

Poklekni, obudi grevengo, da si tako hudoben bil, prosi Boga za odpušanje, in nikdar več kaj takega ne stori.

Vi otroci — so djali katehet — pa dobro v sercu ohranite, kar ste slišali, in nikolj tako ne delajte z muhami ali drugimi živalmi, kot Janezik.

(Dalje sledi.)

Pij VII. in revni šivar.

Vuzemski prazniki l. 1810 so se bližali. Sveti oča, Pij VII. so ravno ob tem času v Savoni vjeti bili. Ljudje jih prosijo, da bi te svetke oni božjo službo obhajali. Radi to storiti obljubijo. Ali njihovo oblačilo je bilo ponošeno, slabo in raztergano. Sveti Oča pozovejo nekega šivarja k sebi, da bi njim oblačilo popravil. Šivar pride, posluša poštovanega starca in obljubi včiniti, kar mu bo mogoče. Šivar domu pridši začne z žalostnim glasom svojim prijatelom praviti, kako žalostno se sv. očetu godi, kako borno in po siromaško se nosijo. Z ginljivim sercom njim papeževo revno oblačilo pokaže. Vsi so od žalosti pobiti. Vsím se sv. oče v serce smilijo. Ta povest se s kratkem od ust do ust razširi, in cele množine potujejo k šivarovoj hiši, papeževega oblačila gledat. Vsaki želi od tega oblačila en košček dobiti, in sledni vloži obilen dar Papežu za novo obleko. V kratkem je oblačilo razrezano, in šivarova miza polna zlata in srebra. Šivar novo halo (jopo) zgotovi,

pobere dobrovoljne milodare pobožnih, in prinese novonapravljenno obleko, in polno mošnjo peněz svetemu očetu. Kaj je to, moj sin! pitajo papež vsi zavzeti? To vam pošle ljubezen pravovernih, kateri čutijo, kako žalostno in grenko se Vam godi, odgovori šivar, in poveda, kaj da se je v njegovej hiši te dni zgodilo. Zdaj pobožen starec, vidljivo ganjen, vzeme prineseno oblačilo; in mošnjo s denarji vred, pa mu vse nazaj da, rekoč: „Moj sin! Vsegamogočni čuje nad tistimi, ki so mu zvesti, On se posluži pobožnosti enega, da terpenje drugemu pomanjša. On vse s svojim blagoslovom napolnuje. Oblačilo, katero ste mi prinesli, bo morebiti tako dolgo terpelo, dokler še imam na tem revnem svetu ostati. Perva potreba mojega serca, in stana je, stiskanim pomagati. Jaz sem siromaški vjetnik; vi pa ste svobodni, in Božja previdnost, ki mi po vašem prizadevanju te denare pošlje, mi je le roko pokazati hotela, katero ona za vredno derži, njene dobrote sirotam deliti. Pojdite zato in pomanjšajte terpenje prebivavcov v Savoni, ktere nar bolj siromaštvo stiskava.“

Od tega časa pobožen šivar večkrat za papeža dare dobi, ktere vselej v njegovem imenu sirotam razdeluje. Tako je bila marsiktera solza obrisana, marsiktere sirote terpenje pomanjšano in pobito serce razveseljeno.

A. Strajnsak.

Listonoša.

Iz Ljubljane se nam piše :

„Lepa hvala tistim gospodom, kateri so našemu društvu novo vtemeljitev nasvetovali in nje način omenili, pa tudi lepa hvala slavnemu odboru, ki želi, misli tudi posamesnih društvenikov pozvediti in jih prevdarjati; Bog daj, da bilo kmalo kaj!

Brez da bi pa v moje opravilo spadalo, to reč bolj na tanko pretresovati in razsojevati, povzdignem vender tudi jaz svoj glas, in večkrat sproženi predlog nekoliko razložim :

1. Kdor le hoče, naj istino vloži, in scer na enkrat, alj v petih alj pa v desetih letih.
2. Vsa istina naj bi se na obresti posojevala, in, kolikor obresti vsakoletnih stroškov društva poverniti ne zamorejo, vsako leto zmanjševala, dokler se čisto ne izjemlje.

3. Razun knjig naj bi društvo oskerbovalo in zakladalo Dunajskemu časopisu „Volksfreund“ enake Novine srednjega obsega, pobožnega in novonošnega zapopadka, s posebnim ozirom sedajnih časov, in omiko sedajnih ljudi, taj z eno besedo: Novine gospodom in kmetom, možem in mladenčem ljube.
4. Da pa društvo izhajati, in tedaj knjige in Novine svojim udom podajati zamore, se naj sklene, da vsak, kdor letnino odrajtuje, vsako leto štir goldinarje plača, drugi pa, ki so istino vložili, ktero je pa društvo na obresti posodilo, naj toliko let knjige in Novine od društva dobivajo, dokler se njihova istina z obresti vred čisto ne izjemlje.
5. Tako se ne izjemlje 50 gold. istine s 5 gold. odstotka na obresti posojenih skoz celih 20 let, dasiravno vsako leto 4 gold. odpadejo, in to velja za tiste, kateri na enkrat plačajo.
6. Kdor pa svojih 50 gold. v petih letih odrajta, ter vsako leto 10 gld. plača, té mora verh tega od ostalega dolga pristojno obrest priplačevati, in scer prvo leto 2, drugo $1\frac{1}{2}$, tretje 1, četerto $\frac{1}{2}$ gld., zato ki je prvo leto 40, drugo 30, tretje 20, četerto 10 gld. dolžan ostal.
7. Iz ravno tistega vzroka odrajtuje tisti, kateri svojo istino v desetih letih spleča, ter vsako leto, brez obrest od ostalega dolga, 5 gld. vložijo, zaporedoma takole: $7\frac{1}{4}$, 7, $6\frac{3}{4}$, $6\frac{1}{4}$, $6\frac{1}{4}$, 6, $5\frac{3}{4}$, $5\frac{1}{4}$, $5\frac{1}{4}$, 5 gld.

Dobiček je velik za une, kateri na enkrat odrajtajo, še večji pa za vse te, kateri istino vložijo, naj bo že to v enem, ali v petih, alj pa v desetih letih, v primeri k tistim, ki bodo letnino plačevali, zakaj skoz 20 let po 4 gld. zneso 80 gld.

Vse to pa govorim z obzirom na to, da bi se istina na obresti posojevala, in ne menim, da bi moralo ravno tako biti, temuč jaz skoz to samo moje misli naznanim, po katerih bi se, ako so djansko-možne, ravnati znalo. Z Bogom!

Društvo sv. Mohora.

* I. in II. del Kaffolovih ogovorov in Goffine-a se po samem ne prodajata.

Dalje so pristopili p. n. gospodi: 808. Zlasej Peter, bencic. v slov. Gradcu; 809. Kanduč Jož., kapl. v Doljnah pri nov. mestu; 810. Šular Jan., kapl. v št. Kocjanu; 811. Farna čitavnica v Šoštanju; 812. Kerč Izid. mlinar in posestnik na Žagi v Gradu.